

УДК 72.04:7.021.7

ХРАМ НА ЯСНІЙ ГОРІ ЯК ЦЕНТР ДУХОВНОГО І НАЦІОНАЛЬНОГО ЄДНАННЯ

ІГОР МАКАРУК

*ДВНЗ «Прикарпатський національний університет
імені Василя Стефаника»*

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

*Кафедра міжнародних економічних відносин,
вул. В. Чорновола, 1, Івано-Франківськ, Україна*

Храм на Ясній Горі, або просто Гошівський монастир, виступає об'єктом дослідження як одного з центрів духовної і національної єдності Західної України, центром, який відіграв дуже важливу роль у житті передгірного і гірського народу Карпатського краю України. Саме тут виховувався незламний дух народу до волі і захисту своєї землі, яка трактувалася як священна.

Ключові слова: *Гошівський монастир, Ясна Гора, духовність, національність, Україна, відродження.*

В умовах, коли Україна відстоює свою Незалежність і право існувати як повноправний суб'єкт міжнародного права у світі, є важливим формування об'єднувальної ідейної платформи. Таким фундаментом успішної боротьби за виживання і збереження ідентичності є сублімація духовного людського джерела з національною самобутністю українського народу. Тому сьогодні є важливим фактором розуміння і усвідомлення аспекту відродження і укріплення тих духовних традицій, які в сукупності допомогли вижити українському національному етносу в умовах жорстко колоніальної дійсності.

В цьому аспекті є важливим розвиток духовно-національних центрів Української землі, які з давніх-давен виконували роль певної субстанції, яка дозволяла утримувати від винищення духовних початків нашого народу. Духовні центри були розташовані по всіх теренах українських земель, ставши оплотом єднання духовної і національної ідентичності, особливо в умовах загрози можливого повного винищення українського народу.

Одним із таких центрів на теренах Карпатського краю став храм на Ясній Горі в Гошеві, або за офіційною назвою – Гошівський чоловічий греко-католицький монастир Чину св. Василя Великого.

В аспекті єднання національних і духовних початків українського народу тема малодосліджена. Більшість наукових доробків стосуються аналізу національної основи українського народу та його духовної сутності окремо як відокремленої дослідницької субстанції.

Сьогодні дослідженням єднання духовних і національних початків українського народу займається науковий колектив факультету історії, політології і міжнародних відносин Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» на чолі з професором М.В. Кугутяком.

Навколо питання дати виникнення Гошівського монастиря існують різні версії. Якщо врахувати, що перша письмова згадка про село Гошів належить до 1393 р., в

документах Жидачівського старостату як про село, що здавна засноване¹, то монастир в урочищі Красний Ділок (згодом – Чорний Ділок) як місце поселення кількох ченців-пустельників міг існувати значно раніше. У пошуку кращих і вигідніших умов ченці масово переходили з одного монастиря до другого, а деякі заселяли необжиті землі на певній віддалі від тодішніх поселень. Мабуть, саме так з'явилися перші ченці в Красному Ділку. Вибір цього місця для монастиря, можливо, був зумовлений тим, що через село Гошів проходив торговий шлях на Угорщину та Львів. Врахувати слід і те, що недалеко від Гошева, в Синевідську, існував монастир, заснований ще за князя Данила Галицького, який 1240 р. зупинявся в ньому на ночівлю. Не виключено, що кілька ченців саме цього монастиря в пошуку кращого життя осіло в Красному Ділку. А можливо, це були ченці-втікачі з Поділля, яке в той час спустошували набіги кримських татар. Однак за відсутності письмових джерел точно відтворити тодішні події сьогодні неможливо².

Монастирський літопис (1570 рік) засвідчує, що церкву і монастир при ній в селі Гошеві (нині Долинський район Івано-Франківської області) збудував побожний лицар коронного війська Кучулад із Тухольщини за Бескидами. Ченці вели тут спокійне богоугодне життя до початку XVII сторіччя, поки одна з розбійницьких ватаг не сплюндрувала обитель, а монахів повбивала.

Наприкінці 70–80-х років XVII ст. монастир із Чорного Ділка з підніжжя гори був перенесений на вершину Ясної Гори. Ймовірно, що монастир був перенесений після чергової пожежі, які часто траплялися того часу. Український шляхтич Євстахій Шумлянський, сотник кінноти короля Яна-Казимира, на власні кошти відбудував монастир і церкву, яка посвячена Успінню Богородиці. Шумлянський мав за дружину Анну Гошовську і володів тоді селом.

Історик о. Антін Петрушевич подає відомості, що Гошівський монастир відбудував саме Євстафій-Станіслав Шумлянський, батько львівського владика Йосифа Шумлянського, у першій половині XVII сторіччя³. На схилі літ владика Йосиф прийняв постриг і став монахом, подарувавши перед тим Гошівському монастиреві значну суму грошей.

Євстафій Шумлянський похований у монастирській церкві під головним вівтарем. У 1668–69 рр. його син, львівський єпископ Йосиф Шумлянський, висвячував у цьому храмі кандидатів на священство.

П'ятого серпня 1737 р. в монастирському храмі засіяла чудотворна ікона. Тільки до кінця XVIII сторіччя у літописі монастиря вже було зафіксовано 117 чудес через заступництво Божої Матері в Гошеві.

Завдяки славі чудодійної ікони Божої Матері монастир знову став одним з найбільших паломницьких центрів. Якщо 1770 року призначений ігумен о. Йосафат Ленкевич записав у монастирському літописі: «Застав церкву в жалюгіднім стані...», то сьогодні можна записати протилежне: «Обитель на Ясній Горі заяснила: виблискує позолотою Цариця карпатського краю, вабить своїми куполами здалеку!»

Найбільшу пожертву на відбудову василіанського монастиря і церкви зробила родина Гошовських, яка була власником сіл Гошева і Дунаєва (Перемишлянський район Львівської області). 8 жовтня 1759 року Гошовські переписали Ясну Гору у власність монастиря.

¹ Збір документів малопольських. Т. 6. (Варшава, 1974), 111.

² Свободная Галицько русская Літопись 1600–1700. (Львів, 1874), 66–67.

³ *Гошівський монастир*, доступ отримано 2 вересня 2017, http://skelja.at.ua/index/goshivskij_monastir/0-18

«Ми, маючи на своїх ґрунтах у селі Гошеві на так званій «Ясній Горі» церкву під визнанням Пресвятої, нероздільної Трійці й Преображення Господнього, а також монастир Чину св. Василя Великого, що хоч є вже віддавна, перебувають дотепер без ніяких фондів. Проте ми бажаємо, щоб у тій церкві навіки не згасала Божа слава, але щоб найбільше розповсюджувалася й поширювалася також і слава Пречистої Діви Марії, Божої Матері, чия ікона зберігається у вищенаведеній церкві, вічно там існувала й збільшувалася теж хвала св. Онуфрія і всіх святих. Поклавши руки на своїх грудях, присягаємо, що ні за які гроші, одержані від монастиря, але з чистої любови для звеличення Божої хвали та слави Пречистої Діви Марії й усіх святих записуємо всю вищеназану «Ясну Гору» з усіма користями й прибутками, які тепер є, як теж і ті, що їх можна створити промислом монахів. На горі при монастирі дозволяємо для вигоди побожних людей, що відвідують церкву й ікону Пресвятої Діви, поставити заїжджий дім з усіма вигодами та заявляємо, що ніяких прибутків, що походять з цього святого місця, ані на себе, ані на своїх наслідників, ні на кого іншого не записуємо, але всю «Ясну Гору» з усіма прибутками в наших діничних добрах у селі Гошеві навіки даємо, даруємо й записуємо церкві під визнанням Пресвятої Трійці і Преображення Господнього, як теж монастиреві Чину св. Василя Великого, що перебуває при ній. Заразом просимо й зобов'язуємо теперішнього ігумена цього Гошівського монастиря і всіх монахів, що тепер там перебувають та їхніх наслідників, щоб хотіли прийняти на себе вічний обов'язок відправити щотижня дві служби Божі: одну – за нас живих і наших наслідників, а другу – за померлих наших предків...»

При кінці цієї грамоти міститься застереження, щоб «...не допустити ані терпіти жидів на тому святому місці...»

Грамоту підписав Микола Гошовський від свого імені і своїх нащадків. Також грамоту підписали деякі родичі родини Гошовських. Серед них був Микола Корабйовський, який ще раз застерігав про недопуск євреїв до святого місця: «...щоби жидам не вільно було поселитися на цьому святому місці»⁴.

Отримання у володіння землі Ясної Гори Гошівський монастир перейшов на якісно новий етап у дальшому своєму розвитку, який давав можливість стати святій обителі духовним, культурницьким і просвітницьким центром на землях Західної України.

1777 року до Гошева були прилучені монастирі з Пацикова і Сваричева. Діяльність цих монастирів була припинена указом цісаря Йосифа II. Це дало можливість Гошівській монаршій громаді збільшити вплив на духовне життя у регіоні.

В той час у Стрийській окрузі, окрім Гошівського монастиря, перебували монастирі в таких місцевостях: Верхньому Синевідську, Пацикові, Сваричеві, Перегінському, Болехові, Грабові, Бакоцині, Рудниках і Стрию.

У 1834–1842 роках за проектом інженера Мозера та стараннями ігумена о. Юліана Мокрицького було збудовано муровану церкву, про що свідчить напис на стіні церкви: «У 1834–1842 рр. ігумен Ю. Мокрицький розпочав і завершив будівництво храму Преображення Господнього, монастиря з каменю, будинку для прочан і т. д. Освячення відбулося 19 серпня – на Спаса».

Наріжний камінь будівництва церкви було закладено у свято Воздвиження Чесного Хреста 1834 року. Це зробив львівський крилошанин (назва сану священнослужителя, поставленого єпископським рукоположенням (висвятою) на здійснення священних таїнств відправлення церковних богослужб та релігійного обслуговування вірних) барон о. Михайло Гарасевич у присутності архімандрита о. Хомчинського, стрийського старости Кратера та численного духівництва і мирян.

---

⁴ Марко Дирда, ЧСВВ, *Ясна Гора в Гошеві*. (Нью-Йорк, 1972).

Докінчено будову було 1842 року. В грудні 1842 року вїт з Перегінського Юрій Петрашів подарував монастирській церкві дзвін завважки 15 сотнарів. Під час війни австро-угорський уряд забрав цей дзвін і переплавив на гармати.

Гошів і Ясну Гору дуже гарно описує Іван Франко: «Гошівська церква, що біліє далеко своїми мурованими стінами, і справді, рідко де побачиш таку гарну будівлю, щоб так мальовничо рисувалася серед прекрасної природи. Гошівська церква із чудовим образом Богородиці притягає до себе щорічно безліч богомольців із всіх сторін. Вона здіймається разом із монастирем на велику гору, – і ще й те додає їй незвичайної мальовничості, що та гора, остання з того досить довгого побічного пасма Карпат, врізується глибоко в Болохівську гладку рівнину, що аж до краю небосклона хвилями спадає на північний схід. Монастирська гора гордо стримить над долиною, поросла з боків ліщиною та глодами, котрі, мов малі діти, обтулюють собою ті боки і ребра материгори. А внизу під тими кручами шумить і піниться Свіча, бистра і немала гірська ріка, б'ючись о округле каміння, що залягає її дно, як кам'яні барани. За нею, на широкій рівнині, розсілося гарне, велике й охайне село Гошів. А ген дальше сердита Свіча сховалася між лозами, мов та розсерджена пані, що завине своє чудове, молоде личко в серпанок і відвернеться набік»⁵.

І. Франко у «Петріях і Довбущуках» (1875–1876) використав прийом таємниці, що зникає внаслідок втручання потойбічних сил, відповідний супровід для показу ворожих родів, що в поєднанні з фігурою контрасту дозволило письменникові рельєфно окреслити грані характерів головних персонажів, створити динамічну модель світу.

У цьому творі І. Франка такий антураж пов'язаний насамперед з Олексою Довбушем: відраховуючи час назад, письменник мотивує контрасти життя його нащадків: якщо зв'язок часів перерваний або затьмарений підозрою, ненавистю, причина завжди в минулому. Насамперед ідеться про ретроспекцію, коли Олекса Довбуш-дух, бажаючи спокути, сповідається перед настоятелем Гошівського монастиря. Фантом Олекси мандрує через десятиліття, очікуючи, коли здійсниться пророцтво про одночасне життя семи чоловіків Довбущуків, для того щоб він міг, покаявшись, померти й заспокоїти свою душу. В цих мандрах Довбуш приймає різні форми, однією з яких став Чорний чоловік – рятівник і проводир Андрія Петрія, якого опришок бачить будівничим України.

Крім традиційного оберненого способу показати плин часу, І. Франко використав рідко застосований екскурс у майбутнє? утопічні марення Кирила Петрія, в яких Русь постає «недлімою, цвітучою, веселою, щасливою, славною і могутною»⁶.

У «Петріях і Довбущуках» функцію понурої будівлі сповнює «гошівська церков», над якою грізно стримить монастирська гора, а неподалік «шумить сердито» гірська річка. У монастирських підземеллях криється бібліотечна зала, від якої віє «якимсь таємничим духом старини» і де довгі роки переховується легендарний Довбуш. Таку ж роль відіграє німий і понурий «замок воєводський, як великанський півмісяць», а також Довбущуківка, в якій «не видно було того життя сільського, там усе, як завжди, було понуре і немов мертво». Саме тут вимальовується наскрізна деталь твору «Петрії і Довбущуки» (річ-символ) – скарби Довбуша, які так і залишаються нездобутими, а також інші вагомні деталі – таємничий рукопис із загадковим кодом «Врем'я. 25. Юлій. 1856. Гош. Мон. Бібл. Час. 12. Пвн.»⁷.

⁵ Іван Франко, Повісті. (Львів: Вид-во «Каменярь», 1990), 250.

⁶ Іван Франко, «Петрії і Довбущуки. Повість в трьох частих. Зібрання творів у п'ятдесяти томах,» *Повісті та оповідання (1875–1878)*, Т. 14, (Київ: Наукова думка, 1978), 7–245.

⁷ Іван Франко, Зібрання творів: у 50 т. (Київ, 1976–1986).

Можливо, автор хотів донести до нас через Довбуша і таємний код, що саме Храм на Ясній Горі є тим духовним скарбом українського народу, який ми не відшукали донині. Адже сьогодні Святий Храм на Ясній горі має усвідомити свою важливу місію, яку покладено на нього у відродженні нашої духовності на основі національної ідентичності.

Не просто виконувати функцію як монастиря, а як Храму, який на початку ХХ сторіччя жив у серці кожного мирянина Карпатського краю.

Це описує Лука Павлишин у своїх «Спогадах військовика бандерівця». «Разом з матір'ю я змалку відвідував Гошівський монастир, і навіть плакав, коли мене залишали у неділю вдома, бо там, на Ясній Горі, серед букового лісу, де з висоти поміж стовбури дерев відкривалися великі обшири на схід, виднілося моє село і було дуже красиво. У монастирі чудесно грав орган, співав хор. У великі свята вражали тисячі віруючих на крутосхилах гори. Деякі з них до монастиря підповзали навколішки, ранячи коліна об гострі камінці. Колись дзвони з Гори було чути, мабуть, і в Долині, а на самій Горі, біля високої дзвіниці вони просто оглушували. Усе це разом узятє створювало атмосферу якогось величного маєстату, відчувши котрий хоча б один раз, носитимеш у душі все життя. На жаль, з початком війни австрійська влада зняла монастирські дзвони і вивезла кудись на переплавку – для потреб армії...

Манив до себе людей з усіх усюд Чудотворний Образ Матері Божої в Гошеві. Люди, які зазнали його благодію впливу, а то й зцілення, оповідали, розносили по всій Україні та колишній імперії вісті про чудеса, що їх творить цей Образ. Я про них читав не тільки в одній з брошур, а й чув від жителів навколишніх сіл та міст. Притягував Образ і мою маму, яка вірила в його божественну силу, котра тільки одна могла вберегти її чоловіка і сина у цьому тривожному, скривавленому світі. Вірила і щотижня ходила на Гору, ревню молилась, ставила на коліна перед Іконою і нас, своїх дітей. Я уважно приглядався до потемнілих облич маленького Ісуса і Матері Божої, і мені весь час здавалося, що вони теж дивляться на мене та ще й суворо наказують: «Не гріши!»⁸

Сьогодні Україна переживає непрості випробування. Але за невеликий відрізок часу письменники напишуть багато чудових творів, у яких цей історичний період назвуть, можливо, як героїчний у який наша держава і народ вистояли у своїй боротьбі бути українцями і жити у своєму національно-духовному світі. Напишуть і про всі духовно-національні центри, які давали духовну силу борцям. Поза всяким сумнівом напишуть і про Храм на Ясній Горі, про його надважливу роль і місію у житті українського народу.

Над цим варто замислитися не лише нам, а й очільникам і провідникам духовного руху на наших теренах, тим, хто здійснює надважливу працю, відроджуючи Храм на Ясній Горі в Гошеві. Адже письменники напишуть багато різного, можливо, і фантастичного, але саме історики дадуть правдиву оцінку всьому тому, що відбувається сьогодні. Які кроки були правильними, а які хибними і чи щирими були ті, хто вів за собою народ із рабства. У першу чергу з рабства духовного, щоб наповнити великим змістом національний складник нашого розуміння дійсності і речей, які оточують нас.

---

⁸Доступ отримано 2 вересня 2017, <http://www.voxpopuli.com.ua/rubriki/istoria/operaciavisla/nagranidvohsvitivcastinaiavtorpavlisinluka>,

TEMPLE ON THE CLEAR GORY AS THE CENTER OF SPIRITUAL
AND NATIONAL UNITY

IGOR MAKARUK

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University
Institute of History, Political Sciences and International Relations
Department of International Economic Relations
street V. Chornovola, 1, Ivano-Frankivsk, Ukraine, 76000

SUMMARY

The temple on Yasnaya Gora or simply the Hoshiv monastery acts as the object of research as one of the centers of spiritual and national unity of Western Ukraine. The center played a very important role in the life of the foothills and mountainous people of the Carpathian region of Ukraine. It was here that the indomitable spirit of the people was brought up to the will and protection of the Earth, which was treated as sacred.

In this aspect, it is important to develop the spiritual and national centers of the Ukrainian Earth, which from ancient times served as a certain substance, which allowed to refrain from exterminating the spiritual principles of our people. Spiritual centers were located in all areas of the Ukrainian lands, becoming the mainstay of the unity of spiritual and national identity, especially in the face of the threat of possible complete extermination of the Ukrainian people.

One of such centers on the territory of the Carpathian region was the Temple on Yasnaya Gora in Hoshiv or, according to its official name, the Hoshiv male Greek Catholic monastery Chin St. Basil the Great.

In the aspect of the unification of the national and spiritual principles of the Ukrainian people, the topic is poorly investigated. Most scholarly works refer to the analysis of the national basis of the Ukrainian people and its spiritual essence separately as a separate research substance.

Today research on the unification of the spiritual and national origins of the Ukrainian people is being carried out by the scientific staff of the Faculty of History, Political Science and International Relations of the State Higher Educational Institution «Vasyl Stefanyk Precarpathian National University» headed by Professor MV. Cougar

There are different versions around the question of the date of the emergence of the Hoshiv Monastery. Given that the first written mention of the village of Hoshiv dates back to 1393, in the documents of the Zhydachivsky old town, as a long-established village, the monastery in the tract «Krasny Dilok» (later – «Black Dilok»), as a place of settlement of several monks-hermits, could exist much earlier. In search of better and more favorable conditions, the monks massively moved from one monastery to another, and some settled unpopulated land at a distance from the existing settlements. Apparently, this was the way the first monks appeared in the Red Card. The choice of this place for the monastery may have been due to the fact that through the village of Hoshiv there was a trade route to Hungary and Lviv. Note also that not far from Hoshev, in Sinewyska, there was a monastery, founded even under Prince Danylo Halytsky, who in 1240 stopped at him for a night stay. It is possible that several monks of this monastery in search of a better life settled in the «Red Card». Perhaps these were fugitive monks from Podillya, which at that time devastated the raids of the Crimean Tatars. However, in the absence of written sources, it is impossible to accurately reproduce the events of that time.

Key words: Hoshiv Monastery, Yasnaya Gora, spirituality, nationality, Ukraine, revival.

REFERENCES

- Collection of documents Malopolskie. Vol. 6. Warsaw, 1974. (in Ukrainian).
Dyrda, Marko. *The clear mountain in Hoshiv*. New York, 1972. (in Ukrainian).
Franko, Ivan. «Petri and Dovbuschiki. Tale in three parts. A collection of works in fifty volumes,» Vol. 14. *Stories and Stories (1875–1878)*, Kyiv: Naukova Dumka, 1978. (in Ukrainian).
Franko, Ivan. The tale. Lviv: Publisher «Kamenyar», 1990. (in Ukrainian).
Franko, Ivan. Collected works: 50 tons in Kiev, 1976–1986. (in Ukrainian).
Free Galician Russian Chronicle of 1600–1700, Lviv, 1874. (in Ukrainian).